

УДК [7.03:7.04]:355.4(477)"20"

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-2\(44\)-3746-3758](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-2(44)-3746-3758)

Власюк Олена кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне, <https://orcid.org/0000-0003-4454-8433>

Гузь Ярослава старший викладач кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва імені Степана Шевчука, Рівненський державний гуманітарний університет, <https://orcid.org/0009-0007-4062-5223>

Бологова Наталія здобувач ОС Магістр, спеціальності ВЗ «Декоративне мистецтво та ремесла», Рівненський державний гуманітарний університет

ІДЕЙНО-ОБРАЗНИЙ ДИСКУРС ВІЙНИ, ЕМІГРАЦІЇ ТА ТРАВМИ В НОВІТНЬОМУ МИСТЕЦТВІ

Анотація. У статті досліджується ідейно-образний дискурс війни, еміграції та травми у новітньому українському мистецтві, зокрема у живописі, графіці та декоративній пластиці. Аналізуються способи художнього осмислення травматичного досвіду, його символічного та метафоричного відображення в образах сучасних митців, а також роль мистецтва у формуванні колективної пам'яті та національної ідентичності. Особлива увага приділяється періоду після 2014 року, початку війни на сході України, та повномасштабного вторгнення 2022 року, коли тема війни, внутрішнього та зовнішнього переміщення населення стала ключовою у культурному, соціальному та психологічному дискурсі.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення художніх реакцій на війну як одного з найглибших травматичних досвідів сучасного українського суспільства. В умовах тривалої збройної агресії мистецтво постає не лише формою естетичної рефлексії, а й важливим інструментом збереження пам'яті, терапії та культурного спротиву.

Методологічну основу статті становлять міждисциплінарні підходи, зокрема методи мистецтвознавчого аналізу, культурологічної інтерпретації, візуально-семіотичного та герменевтичного підходів, що дозволяють комплексно розглянути образну мову творів, їх символіку та соціокультурний контекст.

15. У роботі розглядаються як індивідуальні художні практики, так і колективні мистецькі проекти, що через образ, символ та метафору передають пережитий досвід травми, втрату, біль та надію. Проаналізовано, як українські митці трансформують особисту та соціальну травму у художні наративи, що сприяють емоційному осмисленню війни, рефлексії над еміграційним досвідом і конструюванню нових смислів у посттравматичному просторі. Стаття підкреслює важливість художньої творчості як інструменту психоемоційної підтримки суспільства, механізму передачі колективного досвіду та способу формування візуальної історичної пам'яті.

Ключові слова: війна, еміграція, травма, новітнє мистецтво, ідейно-образний дискурс, символіка, метафора.

Vlasiuk Olena PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), Associate Professor of Fine and Decorative Arts Department, Rivne State University of Humanities, <https://orcid.org/0000-0003-4454-8433>

Huz Yaroslava Senior Lecturer of the Stepan Shevchuk Department of Fine and Decorative Arts, Rivne State University of Humanities, <https://orcid.org/0009-0007-4062-5223>

Bolohova Nataliia Master's degree student, specialty B3 "Decorative Arts and Crafts", Rivne State University of Humanities

IDEOLOGICAL AND VISUAL DISCOURSE OF WAR, EMIGRATION AND TRAUMA IN CONTEMPORARY ART

Abstract. The article explores the ideological and visual discourse of war, emigration and trauma in contemporary Ukrainian art, particularly in painting, graphics, and decorative plastic arts. It analyzes the ways in which traumatic experiences are comprehended artistically and represented symbolically or metaphorically in the works of contemporary artists, as well as the role of art in formation of collective memory and national identity. Special attention is given to the period after 2014, with the beginning of the war in Eastern Ukraine, and the full-scale invasion of 2022, when the themes of war and internal and external displacement of the population became central in cultural, social, and psychological discourse.

The relevance of the research is driven by the need to understand artistic responses to war as one of the deepest traumatic experiences of contemporary Ukrainian society. In the context of prolonged armed aggression, art emerges not only as a form of aesthetic reflection but also as an important tool for preserving

memory, therapy, and cultural resistance. The methodological foundation of the article consists of interdisciplinary approaches, in particular methods of art analysis, cultural interpretation, visual-semiotic, and hermeneutic approaches, which allow for a comprehensive examination of the figurative language of works, their symbolism, and socio-cultural context.

The study examines both individual artistic practices and collective art projects that convey experiences of trauma, loss, pain, and hope through image, symbol, and metaphor. It analyzes how Ukrainian artists transform personal and social trauma into artistic narratives that facilitate emotional comprehension of war, reflection on emigration experiences, and the construction of new meanings in a post-traumatic space. The article emphasizes the importance of artistic creativity as a tool for psycho-emotional support of society, a mechanism for transmitting collective experiences, and a means of forming visual historical memory.

Keywords: war, emigration, trauma, contemporary art, ideological and visual discourse, symbolism, metaphor.

Постановка проблеми. Сучасний український художній контекст характеризується глибокими соціальними, політичними та екзистенційними викликами. Війна, вимушена еміграція та психологічна травма стали визначальними чинниками, що суттєво вплинули на особисте та колективне життя, формуючи нові способи самовираження, художньої рефлексії та конструювання сенсу.

Українські митці активно шукають художні стратегії, здатні трансформувати травматичний досвід у візуальні наративи, що дозволяють розкривати психологічні, емоційні та соціальні аспекти пережитого насильства, втрат і внутрішніх конфліктів.

Особливу актуальність проблема набула після 2014 року, коли почався військовий конфлікт на сході України, та в період повномасштабного вторгнення 2022 року. В цей час українське мистецтво стало платформою не лише для особистої рефлексії, а й для формування колективного дискурсу, що осмислює травму війни, досвід внутрішньої та зовнішньої еміграції, соціальні зміни та психологічні виклики, які вони несуть.

Проблема полягає у тому, як художники через форму, колір, символи, метафори, матеріали та мультимедійні техніки здатні передати складні емоційні стани та переживання, забезпечуючи емоційну комунікацію між автором і глядачем, а також сприяючи конструюванню колективної пам'яті та збереженню національної ідентичності. Особливо важливим є питання того, як мистецтво може виступати інструментом психоемоційної підтримки суспільства, дозволяючи через художню рефлексію опрацьовувати травму,

втрати та страх, а також створювати простір для надії, солідарності та соціальної інтеграції.

Крім того, у науковому дискурсі відзначають міждисциплінарну значущість цієї проблеми: дослідження поєднують мистецтвознавчі, культурологічні та психологічні підходи, що дозволяє оцінити не лише художню та естетичну цінність творів, а й їхню роль у психотерапевтичному та соціальному контексті. В умовах сучасної України, де війна та еміграція стали масовим досвідом, мистецтво виступає одним із ключових засобів осмислення травми, трансформації особистих і колективних переживань у символічні форми та розвитку нового візуального ідейно-образного дискурсу.

Таким чином, актуальність дослідження визначається необхідністю з'ясування механізмів художнього осмислення травми, війни та еміграції у новітньому українському мистецтві та їхньої ролі у формуванні культурної пам'яті, соціальної солідарності та психоемоційної стабільності суспільства.

Аналіз останніх досліджень. Попередні дослідження у сфері сучасного українського мистецтва підкреслюють, що війна, еміграція та травма суттєво впливають на художню мову, образну систему та естетику творів. Зокрема, П. Кушнір [2] зазначає, що новітнє українське мистецтво стає важливим інструментом рефлексії колективного досвіду та культурного осмислення травматичних подій, трансформуючи соціальні та психологічні переживання у візуальні наративи. В. Таран [6] у своїй монографії аналізує художні практики 2014–2022 років, наголошуючи, що тематика війни на сході України та внутрішньої і зовнішньої еміграції активно формує концептуальну та символічну структуру творів сучасних митців.

Особливу увагу надають способам, якими художники трансформують травматичний досвід у символи, метафори та художні образи, здатні передати біль, втрату, страх і надію. М. Савенко [5] підкреслює роль арт-терапевтичних практик у мистецтві, які дозволяють автору або учасникам колективних проєктів переробляти травматичні події у форми виразності, що стають інструментом емоційного осмислення та психологічної підтримки. Психологічний аспект вивчення цієї тематики набуває особливої актуальності в контексті соціальних і культурних трансформацій після 2014 року та повномасштабного вторгнення 2022 року. Арт-терапевтичний підхід у художніх практиках дозволяє трансформувати травму у форму образу та символу [1] (Бреусенко, А., Вознесенська, О., Волкова, Н., Газолишин, В., Єщенко, Н., Любалець, О., Старовойтов, А.). Такі практики сприяють не лише особистій рефлексії, а й створенню колективного наративу, що інтегрує досвід війни, вимушеної еміграції та втрат.

Дослідники також звертають увагу на значення міждисциплінарного підходу, який поєднує мистецтвознавчі та психологічні методи аналізу. Це дозволяє оцінити не лише художню цінність творів, а й їхній потенціал як інструменту соціальної терапії, способу конструювання національної пам'яті та підтримки емоційного благополуччя суспільства (Тістол, 2018, [7]; Ротко, 2023; [4]; Прокопенко, 2022 [3]).

У контексті сучасного українського мистецтва після 2014 року та 2022 року дослідження підтверджують, що художники активно працюють із темами війни та еміграції через різні жанри та медіа: живопис, графіку, декоративну пластику, інсталяції та мультимедійні проєкти. Такі практики дозволяють осмислити травму не лише на особистому рівні, а й формують колективну пам'ять, сприяють збереженню культурної ідентичності та розвитку нового візуального дискурсу, який відображає соціально-психологічні зміни у суспільстві.

Таким чином, аналіз попередніх досліджень демонструє, що сучасне українське мистецтво після 2014 року та особливо після 2022 року є ключовим середовищем для осмислення війни, еміграції та травми. Воно поєднує художню рефлексію, психоемоційну підтримку та формування колективного досвіду, створюючи унікальний ідейно-образний дискурс, який відображає складні соціокультурні та психологічні трансформації сучасного українського суспільства.

Дослідження спрямоване на виявлення способів художнього осмислення особистих та колективних переживань війни та внутрішньої чи зовнішньої еміграції, а також на оцінку впливу мистецтва на формування колективної пам'яті, національної ідентичності та посттравматичної рефлексії.

Особлива увага приділяється періоду після 2014 року та повномасштабного вторгнення 2022 року, коли тематика війни, травми та переміщення населення стала ключовою у культурному, соціальному та психологічному дискурсі.

Метою статті є виявлення способів художнього осмислення війни, еміграції та травми в новітньому українському мистецтві та визначення ролі ідейно-образного дискурсу у формуванні колективної пам'яті й національної ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Війна в сучасному українському мистецтві постає як глибоко екзистенційний досвід і водночас як художній феномен, що породжує нову систему образів руйнації, втрати, страждання та надії. За допомогою живопису, графіки, скульптури, декоративної пластики й мультимедійних практик митці прагнуть осмислити травматичну реальність і перевести її у мову символів та метафор. Як

підкреслює П. Кушнір, новітнє українське мистецтво дедалі виразніше виконує функцію простору рефлексії колективного досвіду, в якому соціальні й психологічні переживання війни трансформуються у візуальні наративи культурної пам'яті [2].

Одним із яскравих прикладів є серія живописних робіт українського художника Олега Тістола «Донбас» (2018). Використовуючи контрастні кольори та динамічні форми, автор передає хаос війни та психологічну напругу, створюючи символи стійкості, спротиву та національної гідності. Його роботи поєднують естетичний дискурс з соціально-політичним контекстом, формуючи наратив колективної травми та пам'яті. Тема еміграції та переміщення також знайшла своє відображення у проєкті Галереї РА (Київ), 01.04-14.05.2024, «Дорога додому». Керамічні та дерев'яні об'єкти молодих художників України Ольги Соловйової, Валерія Шкарупи, Юрія Соломка, Матвія Вайсберга, Андрія Гуренка, Віктора Дейсуна, Леоніда Берната, Святослава Подлевського, Олександра Кирилова, Михайла Шаповаленка, символізують втрату дому, пошук нових опор у житті та внутрішнє переміщення особистості. Вони демонструють, як травма стає генератором художньої мови, формуючи нові композиційні та матеріальні рішення у декоративно-прикладному мистецтві.

Мультимедійні та інсталяційні практики також активно використовуються для осмислення війни. Арт-група TheUntitled (Київ) через проєкт «Травматичні карти України» створює інтерактивні інсталяції, де фрагменти тіл, руйновані міста та порожні простори стають візуальними метафорами колективної травми. Ці роботи поєднують символіку втрати та нестабільності з надією, демонструючи пластичний та емоційний вимір війни та внутрішнього переміщення. Таким чином, живопис, декоративно-прикладне мистецтво та інсталяційні практики у сучасному українському мистецтві вибудовують різні, але взаємодоповнювальні стратегії осмислення війни й еміграції — від інтимного переживання травми до формування простору колективної пам'яті [1].

Як зазначає М. Савенко, важливу роль у цьому процесі відіграють арт-терапевтичні підходи, завдяки яким індивідуальний і спільний досвід травматичних подій трансформується у художні форми, що стають засобом емоційної рефлексії та психологічної підтримки [5].

У декоративно-прикладному мистецтві львів'янка Юлія Прокопенко у своїх роботах застосовує деформацію форм та пластичну динаміку об'єктів для передачі внутрішніх станів людини під час війни та еміграції. Валентина Козлова у серії «Втрати та відродження» (2022) через текстиль і кераміку демонструє рух, втрату та пошук внутрішньої сили, перетворюючи матеріал на носій емоційного та соціального змісту.

Живописці, такі як Марина Соченко (Київ) та Олександр Ройтбурд (Одеса), у своїх останніх серіях відображають травматичний досвід через образи руйнування міст, спустошених просторів і символічних тіл. Їхні роботи формують новий візуальний дискурс, де колір, композиція та форма стають носіями психологічного і соціального контексту.

Графічні проекти, зокрема роботи Владислава Єремеева «Людські історії війни» (2021), через серії ілюстрацій та цифрових колажів передають історії переселенців та солдатів, поєднуючи особистий досвід із колективною пам'яттю.

Ці роботи виступають як інструменти емоційної рефлексії та візуального документування війни.

Молоді художники також активно експериментують із новими формами. Проєкт «#RefugeeArt» від студентів Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури об'єднує живопис, відео та перформанс, де особисті історії переміщених осіб трансформуються у художні наративи, що підкреслюють психологічну травму та надію на відновлення.

Таким чином, студентські ініціативи НАОМА демонструють, що осмислення війни та еміграції формується вже на етапі професійного становлення митця.

Водночас подібні ідейно-образні пошуки активно розвиваються й у регіональному художньому середовищі, зокрема в Рівному та у творчому просторі Рівненського державного гуманітарного університету. Саме тут тема війни та травми набуває конкретного, особистісного виміру, трансформуючись у візуальні наративи, засновані на безпосередньому переживанні подій.

В серії колажів «Весна в Україні» (Мал.1.) Ярослава Гузь, старший викладач кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва РДГУ, осмислює трансформацію традиційного образу весни в умовах воєнної реальності.

Весна перестає бути метафорою оновлення та відродження і постає як простір травматичного досвіду, де життя і смерть співіснують одночасно. Весняні квіти стають візуальними маркерами вразливості та втрати. Це створює напружене поле між природною красою та насильством, підкреслюючи незворотні зміни у сприйнятті мирних образів у час війни.

Колаж, як художній метод дозволяє працювати з фрагментарністю, розривами та нашаруваннями – характеристиками, притаманними травматичному досвіду. Розірвані, рвані та поєднані елементи формують композиції, у яких порушується цілісність зображення, відображаючи зламану структуру повсякденності.

Мал.1. «Весна в Україні» серія колажів,
50x70 см, 2022, м. Рівне, Ярослава Гузь

Живописну роботу «Біль» (Мал.2.) доцент кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва РДГУ, Любов Крайлюк спеціально створила для участі у виставковому проєкті «Українська жінка в полум'ї війни», який було представлено 22 лютого 2024 року в Конференц-холі КДАДПМД ім. М. Бойчука. Робота звертається до теми травматичного досвіду жінки в умовах війни.

Центральним образом композиції є обличчя жінки, риси якого набувають андрогінних ознак і нагадують чоловіче обличчя у військовому шоломі. Таке поєднання жіночого й воєнного візуальних кодів розмиває традиційні гендерні межі та вказує на універсальність страждання, яке війна накладає незалежно від статі.

Фактурні відбитки людських долонь, інтегровані у площину полотна, функціонують як символи колективної пам'яті, присутності та втрати. Вони можуть бути прочитані як сліди дотику, захисту або крику про допомогу, що посилює відчуття тілесності та безпосередності пережитого болю.

Мал. 2. «Біль» полотно, олія, акрил,
42x60 см, 2024, м. Рівне, Любов Крайлюк

В серії графічних робіт «Колір війни» (Мал.3.) молода художниця міста Рівне, Ольга Полянська, зосереджується на візуальній фіксації колективної пам'яті через знакові образи російсько-української війни. Використання вугілля та акварелі дозволяє авторці поєднати емоційні реєстри жорсткої, майже документальної графічності. У роботах зображено конкретні візуальні символи, що набули статусу знаків трагедії та спротиву: будівля драматичного театру в Маріуполі з написом «Діти», знищений авіалайнер «Мрія», шафка з керамічним півником як образ вцілілого побуту, хрести як узагальнений знак масової втрати, а також номерний знак АА8895КК, що фіксує особистий вимір війни та вписує індивідуальну історію у загальнонаціональний контекст.

Монохромна гама у цій серії стає носієм смислу та напруги. Працює як маркер травми, пам'яті та руйнування, підкреслюючи контраст між матеріальністю зображення і неможливістю повного осмислення пережитого.

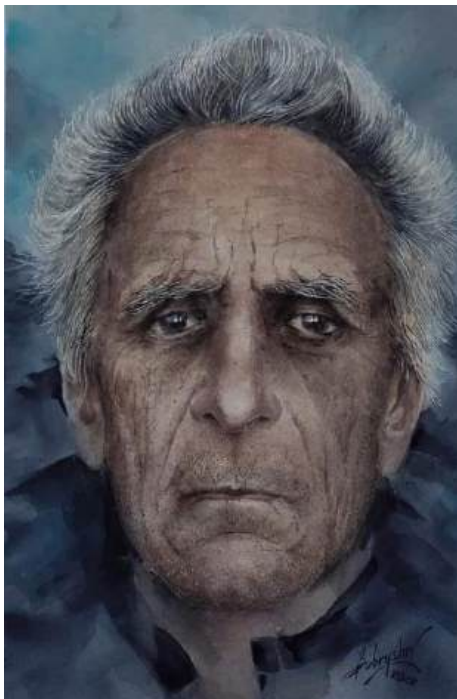
Мал.3. «Колір війни» серія графіки, вугілля, акварель,
30x40 см, 2022 м. Рівне, Ольга Полянська

Автопортрети Олександра Бобришева, члена Рівненської організації спілки художників України, можна розглядати у контексті двох часових зрізів — 2014 та 2022 років, які позначають різні етапи війни та особистого досвіду художника. Перший автопортрет був створений у 2014 році в умовах окупації Криму, другий — у 2022 році в Рівному, вже після початку повномасштабного вторгнення. Таким чином, робота фіксує не лише зміну зовнішніх обставин, а й трансформацію внутрішнього стану автора.

Другий автопортрет виник спонтанно, без попереднього задуму. Первісно художник не планував звертатися до образу себе, а перебував у майстерні з практичною метою — зібрати матеріали для подальшої роботи

за кордоном. Автопортрет не є документальним зображенням у прямому сенсі, а функціонує як спроба візуалізувати внутрішній стан людини в умовах війни. Художник прагне сконцентрувати в образі досвід тривоги, невизначеності та екзистенційної напруги, залишаючи відкритим питання можливості повного художнього осмислення пережитого. (Мал.4.)

«Автопортрет. 60 днів окупації», акварель, Харківщина, 40x50 см, 2022, Олександр Бобришев

«Автопортрет» акварель, 60x40 см, 2015, Олександр Бобришев

Мал. 4. Автопортрети

Отже, аналіз творів і мистецьких проєктів художників з Києва, Львова, Рівного, Одеси, Миколаєва, Дніпра засвідчує, що ідейно-образний дискурс війни, еміграції та травми в новітньому українському мистецтві формується як мережа локальних, але концептуально пов'язаних практик. У живописі Олега Тістола (Миколаїв / Київ) війна постає як візуальний документ і простір колективної пам'яті; у керамічних об'єктах Катерини Ротко (Львів) еміграція осмислюється як досвід втрати дому та переосмислення ідентичності; у колажах Ярослави Гузь і графіці Ольги Полянської (Рівне) травма війни трансформується у метафори зруйнованого повсякдення; в автопортретах Олександра Бобришева (Рівне) зафіксовано екзистенційну напругу особистості в умовах війни; у живописі Любові Крайлюк (Рівне) жіночий досвід війни набуває універсального звучання; у мультимедійних

практиках митців із Дніпра війна репрезентується як простір фрагментованої реальності та внутрішнього переміщення.

Таким чином, сучасне українське мистецтво не лише фіксує травматичні події, а й вибудовує цілісну візуальну мову пам'яті та спротиву, де особисті історії з різних регіонів країни інтегруються у спільний культурний наратив війни, втрати й надії.

Висновки. Війна, еміграція та травма у сучасному українському мистецтві виступають як ключові екзистенційні та художні феномени, що формують нові образні та символічні коди. Ці коди дозволяють художньо осмислити як особистий, так і колективний досвід, забезпечуючи глибоку комунікацію між автором і глядачем.

Ідейно-образний дискурс творчості виступає ефективним інструментом психологічної рефлексії, художньої самовиразності та передачі колективної пам'яті. Мистецькі практики сприяють формуванню нових сенсів, осмисленню травматичного досвіду та розвитку соціальної та культурної ідентичності.

Використання різних форм і жанрів мистецтва — живопису, графіки, декоративної пластики, інсталяції, мультимедійних проєктів — дозволяє трансформувати травматичний досвід у художні образи, символи та метафори, підкреслюючи його психологічний, соціальний і культурний вимір.

Сучасні українські митці, такі як Олег Тістол, Катерина Ротко, Юлія Прокопенко, Валентина Козлова, Ярослава Гузь, Любов Крайлюк, Олександр Бобришев, Ольга Полянська та інші, демонструють здатність формувати нову художню мову, яка перетворює травму на культурну пам'ять, створюючи простір для осмислення воєнних подій, еміграційного досвіду та процесів відновлення.

Висновки дослідження підкреслюють важливість мистецтва як соціокультурного та психоемоційного інструменту, здатного сприяти об'єднанню суспільства, формуванню колективної ідентичності та передачі історичного та емоційного досвіду наступним поколінням.

Література

1. Бреусенко, А., Вознесенська, О., Волкова, Н., Газолишин, В., Єщенко, Н., Любалець, О., Старовойтов, А. Арт-терапія як інструмент психологічної підтримки. Київ: Наука і освіта, 2020. 144 с.
2. Кушнір, П. Війна та образ у сучасному українському мистецтві. Київ: Наукова думка, 2019. 256 с.
3. Прокопенко, Ю. Динаміка форми у декоративній пластіці: війна та внутрішній стан. Харків: Видавництво ХНУ, 2022. 112 с.
4. Ротко, К. Дорога додому: кераміка та травма. Львів: Видавництво ЛКМ, 2023. 96 с.

5. Савенко, М. Арт-терапевтичні підходи у відображенні війни та травми. Журнал «Мистецтвознавство», 2022, №3, с. 45–58.
6. Таран, В. Візуальна пам'ять війни: українські митці 2014–2022. Львів: Видавництво ЛНУ, 2021. 312 с.
7. Тістол, О. Серія «Донбас»: живопис як документ війни. Київ: ArtHUB, 2018. 128 с.

References

1. Breusenko, A., Voznesenska, O., Volkova, N., Gazolyshyn, V., Yeshchenko, N., Lyubalets, O., & Starovoitov, A. (2020). Art-terapiiayakinstrumentpsykholohichnoipidtrymky [ArtTherapyas a ToolforPsychologicalSupport]. Kyiv: NaukaiOsvita. [inUkrainian]
2. Kushnir, P. (2019). Viinataobraz u suchasnomuukrainskomumystetstvi [Warand ImageinContemporaryUkrainianArt]. Kyiv: NaukovaDumka. [inUkrainian]
3. Prokopenko, Yu. (2022). Dynamikaformy u dekoratyvniiplastytsi: viinatavnutris hniistan [Dynamics ofForminDecorativePlasticArts: WarandInnerState]. Kharkiv: KNU Publishing. [inUkrainian]
4. Rotko, K. (2023). Dorohadodomu: keramikatatravma [TheRoadHome: Ceramicsand Trauma]. Lviv: LKM Publishing. [inUkrainian]
5. Savenko, M. (2022). Art-terapevtychnipidkhody u vidobrazhenniiviinytatravmy [Art-TherapeuticApproachesinRepresentingWarandTrauma]. Mystetstvoznavstvo, (3), 45–58. [inUkrainian]
6. Taran, V. (2021). Vizualnapam'iat' viiny: ukrains'kimytsi 2014–2022 [Visual MemoryofWar: UkrainianArtists 2014–2022]. Lviv: LNU Publishing. [inUkrainian]
7. Tistol, O. (2018). Seriiia “Donbas”: zhivopisyakdokumentviiny [Series “Donbas”: Paintingas a DocumentofWar]. Kyiv: ArtHUB. [inUkrainian]

Дата першого надходження статті до видання: 04.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.02.2026